

Knotwilgen

Voor elk dier wat wil(g)s!

Knotwilgen worden tegenwoordig vooral gewaardeerd om hun landschappelijke waarde. Dat was vroeger anders, toen speelde de economische waarde een belangrijke rol. Vooral in gebieden met weinig bos was de knotwilg voor 'de kleine man' een belangrijke bron van geriefhout. Naast landschappelijke en economische waarde is de knotwilg in vele opzichten ook waardevol voor het welzijn onze boerderijdieren.

Boerengeriefhout

De snelgroeïende knotwilg leverde vroeger voor de boer een scala aan handige, nuttige en goedkope producten. Zo werden de dunne en flexibele twijgen veelvuldig als bindmateriaal gebruikt. Daarvoor werden met name de gele scheuten van de schietwilg gebruikt. Deze zijn namelijk taai, maar toch zeer buigzaam. Ideaal

en goedkoop materiaal dus om de bonen- en erwtenstokken in de moestuin – die overigens ook van de knotwilg kwamen – bij elkaar te binden. De scheuten werden ook gebruikt voor het vlechten van manden of fuiken voor de visserij, een eeuwenoude ambacht dat door een enkeling nog steeds wordt uitgeoefend. Van de iets dikkere takken werden erfafscheidingen en veekeringen gemaakt. Ook werden de takken in het verleden gebruikt bij de bouw van boerderijen en stallen. Tussenwanden bestonden vaak uit een vlechtwerk van takken bedekt met een laag leem of klei. Van het wilgenhout werden ook klompen gemaakt, die – volgens de kenners – langer mee gingen dan klompen van populierenhout. Klompen gemaakt van wilgenhout waren om die reden dan ook iets duurder.

Knotbomen in ons landschap

Naast de wilg zijn er meer bomen die in het verleden als knotboom door het leven gingen. Wilg, es, els en populier zijn de meest geschikte bomen om te knotten, maar ook de beuk en de linde kunnen worden geknot. Tegenwoordig staan de knotbomen weer volop in de belangstelling. De knotbomen zorgen voor variatie en aankleding van het landschap in ons huidige bijna boomloze en open weidelandschap. De economische waarde van vroeger heeft inmiddels plaats gemaakt voor de landschappelijke

en ecologische waarde. Hoe ouder de knotboom, des te meer insecten, vogels en kleine zoogdieren zij aantrekken. De prachtige en grillige vormen die de oudere bomen aan kunnen nemen, bieden nestmogelijkheden voor de wilde eend, steenuiltjes en holenduiven. Knotbomen zijn al met al een grote aanwinst voor de biodiversiteit in het buitengebied.

Knotwilgen en vee

Eigenlijk mag op het erf van de hobbyboer een knotwilg niet ontbreken. De snelgroeïende boom biedt schaduw en de dieren liggen er erg graag, in de luwte, tegenaan. Ze bieden het vee beschutting tegen regen, zon en harde wind.

Een welkome bijkomstigheid is het feit dat vee de bast, het blad en de twijgen van de wilg graag eet. Ze vormen een waardevolle extra bron van mineralen, eiwitten en sporenelementen en de dieren vinden het prettig om te knabbelen aan de bast van de takken. Dit diereigen gedrag bevordert het welzijn van het vee en is daarnaast een goede aanvulling op hun dieet.

Het is niet verstandig om wilgen onbeschermd in de wei te planten: het vee zal binnen de kortste keren de bast hebben aangevreten. Een degelijke boombeschermer van verzinkt streekmetaal of speciale boomkorf zorgt voor het behoud van de boom. ➤

Zelf knotbomen planten?

Knotwilgen planten is een fluitje van een cent en kan het hele jaar door, mits de grond voldoende vochtig is. Selecteer een mooie armdikke rechte tak van ongeveer drie meter en zaag deze af.

Beschadig de onderste zeventig centimeter van de bast. Dat is het deel wat onder de grond komt. De beschadigingen bevorderen de wortelgroei.

Maak (eventueel met behulp van een grondboor) een gat, zet de wilgentak erin en stamp de grond goed aan. Je zult versteld staan hoe snel de eerste scheuten zullen verschijnen.

Haal het eerste jaar alle zijscheuten weg en dun de pruik een beetje uit. Na vier jaar kan je de hele pruik in zijn geheel knotten. Twee jaar later haal je zoveel weg dat er nog acht tot twaalf mooie takken blijven staan. Weer twee jaar later kan je de hele pruik knotten om vervolgens dit knotten elke vier jaar te herhalen.

De grillige vormen van knotwilgen bieden aantrekkelijke nestmogelijkheden voor de wilde eend, holenduiven en steenuiltjes.

Knotploegen

Als je er niet aan toe komt om de knotbomen op tijd te knotten, dan kan je altijd hulp vragen aan plaatselijke knotploegen. Deze vrijwilligers zijn graag in de natuur bezig en kunnen, in ruil voor een kop koffie en een kom soep met broodjes, je helpen de klus te klaren. Knot je je bomen niet op tijd dan is er, als gevolg van een te zware kruin, een grote kans op inscheuren.

Voor elk dier wat wil(g)s

Rondscharrelende kippen hebben onder een groepje knotwilgen de mogelijkheid om zich te verschuilen voor overvliegende roofvogels. Kippen zijn oorspronkelijk bosvogels en voelen zich zo wel zo prettig onder bomen.

Konijnen en ook cavia's knagen graag op wilgentakken. Ze worden zelfs verkocht in de dierenwinkel en dan betaal je al gauw een paar euro voor een bundeltje zogenaamde 'Happy Pet Willow Sticks'. Plant zelf een wilgenboompje in je tuin en houdt deze klein door hem regelmatig te snoeien. Je oogst je eigen 'Happy Pet Willow Sticks' om je konijn of cavia in zijn knaagbehoefte te voorzien en hun tanden te laten slijten en scherpen. Bovendien bevatten wilgentakken vezels en zijn daarmee dus een waardevolle aanvulling op het menu. Knoop of vlecht er een paar in elkaar en stop er wat hooi tussen, gegarandeerd speelplezier voor konijnen en cavia's.

De knotwilg is een aanwinst voor de biodiversiteit

Geiten, paarden, ezels en schapen doe je ook een groot plezier met een wekelijkse wilgentak. Zij kunnen het grovere werk aan, al zullen ze beginnen met het blad en de dunne twijgjes. De blaadjes bevatten belangrijke stoffen die een positief effect hebben op de spijsvertering. Wilg is zelfs pijnstillend. Er zit salicine in waarvan aspirine is afgeleid. Het is een preventieve en natuurlijke pijnstiller, maar geef nooit teveel want dat kan weer schadelijk zijn.

Voederbomen

Bomen in of langs het weiland zijn belangrijk voor onze boerderijdieren. Koeien, schapen en geiten eten graag het blad, de knoppen en jonge twijgjes. Elke diersoort heeft zo zijn voorkeuren. Koeien zullen niet snel een hapje nemen van een berk, terwijl geiten eigenlijk alles eten wat ze tegenkomen in de natuur. Geiten zijn gedurende de evolutie speciaal uitgerust voor het eten van houtige gewassen. Ze zijn erg lenig en kunnen op hun achterpoten staan om met hun spitsige snuit bij de bovenste blaadjes te komen. Hun speeksel is uitstekend in staat om de looistoffen te binden en de rest van hun darmstelsel is zo 'ontworpen' dat het grovere plantmateriaal goed wordt verteerd. Zelfs hun lever is relatief groot om eventuele giftige stoffen doeltreffend af te kunnen breken.

Maar pas op: er zijn bomen die voor sommige dieren giftig zijn. Zo zijn de eik, beuk, esdoorn, acacia, zwarte walnoot en paardenkastanje giftig voor paarden en dus af te raden rondom de paardenwei.

Wil je geen enkel risico nemen, plant dan karakteristieke knotwilgen aan. Goed voor het welzijn van alle dieren en een prachtige aanvulling op ons Nederlandse landschap.

Tekst en foto's: Jan Smit